

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i
samhällsorienterande ämnen årskurserna 7–9 i
Renforsskolan i Vindelns kommun

Innehåll

1. Inledning
2. Allmänna undervisningskvaliteter
 - 2.1. Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
 - 2.2. Tydlighet i mål och innehåll
 - 2.3. Individanpassning, stöd och utmaningar
 - 2.4. Återkoppling och reflektion över lärandet
3. Ämnesspecifika undervisningskvaliteter
 - 3.1. Ämnesspecifika förmågor
 - 3.2. Undervisningsmaterial
 - 3.3. Systematisk uppföljning
 - 3.4. Särskilt stöd
 - 3.5. Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen

Bakgrundsuppgifter om Renforsskolan

Syfte och frågeställningar

Metod och material

1. Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen av samhällsorienterande ämnen för årskurserna 7–9 i grundskolan. Granskningen av Renforsskolan i Vindelns kommun ingår i detta projekt. Renforsskolan besöktes den 6–9 samt den 27–30 november 2012. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar.

Denna rapport består av två huvuddelar, en som belyser allmänna undervisningskvaliteter och en som belyser ämnesspecifika undervisningskvaliteter. Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen och skolan, frågeställningar samt metod redovisas i slutet av denna rapport.

Observationer, intervjuer och enkät

Under Skolinspektionens besök i Renforsskolan genomfördes observationer under 12 lektioner, fördelade på SO-ämnena historia och geografi, i övriga SO-ämnena bedrevs ingen undervisning under besöksperioden. Inspektörerna hade vid planeringen av skolbesöket inte kännedom om vilket ämne som skulle förekomma på en för SO schemalagd position, och en majoritet av lektionerna kom att avse ämnet historia. Några lektioner i årskurs 9 omfattade både ämnena historia och geografi. Observationerna omfattade årskurs 7 och 9 med 67 procent av tiden förlagd till årskurs 9. Inspektörerna följde två av de fyra lärare som undervisar i SO-ämnena i årskurserna 7–9.

Samtliga lektioner pågick i 90 minuter. Undervisningsgrupperna omfattade omkring 17 elever och ingen större frånvaro förekom. I drygt 80 procent av elevgrupperna fanns någon eller upp till fem elever som riskerade att inte uppfylla kunskapskraven som lägst ska uppnås eller nå lägst betyget E. Inga åtgärdsprogram för SO-ämnena fanns utarbetade vid skolan. Drygt 80 procent av de observerade lektionerna genomfördes av lärare med behörighet att undervisa i ämnet.

Elever i årskurserna 7 och 9, lärare i SO-ämnena¹ samt rektor intervjuades. Vidare har 79,3 procent av eleverna i årskurserna 7–9 besvarat Skolinspektionens webbenkät.²

2. Allmänna undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Trygg, stödande och uppmuntrande lärandemiljö
- Tydlighet i mål och innehåll
- Individanpassning, stöd och utmaningar
- Återkoppling och reflektion över lärandet

2.1. Trygg, stödande och uppmuntrande lärandemiljö

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren skapar en positiv atmosfär
- läraren bemöter eleverna med respekt och främjar respekten mellan eleverna
- läraren har positiva förväntningar på eleverna och stöttar deras självtillit
- läraren skapar motivation inför olika aktiviteter

¹ För mer information om lärarbehörighet se avsnittet Bakgrundsuppgifter om skolan.

² Elevenkät, Renforsskolan, svarsfrekvens 79,3 procent (138/174), 2012-11-26.

Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att det överlag är en positiv atmosfär på lektionerna. Läraren tilltalar eleverna på ett positivt sätt, visar värme och empati, bemöter eleverna med respekt samt lyssnar på vad eleverna har att säga. Eleverna får instruktioner av läraren och förefaller veta vad de ska arbeta med. De flesta elever försöker arbeta koncentrerat. I elevenkäten uppger en fjärdedel av eleverna att det stämmer ganska dåligt/inte alls att lärarna ser till att det råder studiero på lektionerna. Det förekommer att elever stör ordningen utan att läraren ingriper. Exempelvis är det i några elevgrupper vanligt att elever går in och ut ur klassrummet under lektionstiden. Vidare förekommer vid flera tillfällen att personal kommer in i klassrummet under pågående lektion och samtalar med läraren eller att läraren lämnar eleverna för att exempelvis hämta material. Detta leder till att arbetsron störs.

Av lektionsobservationerna framkommer att flertalet elever är trygga och vågar ställa frågor. Enligt elevenkäten anser cirka 79 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att SO-lärarna uppmuntrar eleverna att svara på frågor även om de inte är säkra på att svaret är rätt. I samtal med eleverna framkommer dock att det inte alltid råder en tillåtande atmosfär i klasserna. Flera elever uttrycker att de inte vill svara på frågor om de inte är säkra på svaren eftersom de riskerar att bli till åtlöje annars. Inga frågor från eleverna avfärdas som felaktiga eller irrelevanta. De besvaras dock inte alltid av läraren. I de fall där läraren försöker utmana eleverna i en elevaktiv helklassundervisning deltar oftast endast ett fåtal elever aktivt, oftast pojkar. De flesta elever sitter tysta. I samtal med lärarna framkommer att detta mönster inte har uppmärksamats.

Undervisningen i SO-ämnena är vid observationerna ofta upplagd så att eleverna mestadels arbetar självständigt med att läsa vissa kapitel i en lärobok och därefter arbeta med tillhörande instuderingsfrågor. Det förekommer även elevpassiva helklassgenomgångar där läraren berättar, skriver på tavlan, visar bilder och i några fall även filmsekvenser. Eleverna ges i låg grad möjlighet att välja bland uppgifter med olika innehåll inom kunskapsområdena. Alla elever har samma undervisning och uppgifter. De har dock möjlighet att arbeta med uppgifterna i sin egen takt. I samtal med lärarna och eleverna framkommer att detta är ett ganska vanligt sätt att undervisa på. Elever uttrycker i intervju att det skulle vara bra med lite mer variation av undervisningen.

Av elevenkäten framgår att nästan 85 procent av eleverna tycker att det stämmer helt och hållet/ganska bra att SO-läraren är tydlig med att han/hon tror på att elever kan lära sig. Under lektionerna följer läraren arbetet genom att ibland

cirkulera runt bland eleverna för att, vid behov, svara på frågor. Läraren försöker också engagera passiva elever genom att via ett positivt bemötande få dessa elever att komma igång med arbetet. Detta lyckas dock inte alltid. Vidare visar lektionsobservationerna att de frågor eleverna ställer till läraren oftast besvaras direkt av läraren istället för att läraren försöker lotsa eleverna fram till svaret med frågor av karaktären "*Hur tänker du då?*", "*Varför tror du att man gjorde så?*" etc.

Lektionsobservationerna visar vidare att lärarna inte arbetar tillfredsställande med att skapa motivation inför olika aktiviteter. Det förekommer sällan att läraren bryter ned övergripande mål i hanterliga delmål. Lärarna använder sig inte heller av strategier för att sätta in undervisningen i ett sammanhang med exempel från aktuella samhällsfrågor som eleverna kan känna igen sig i. Exempelvis nämns inte det amerikanska presidentvalet, som inträffade i samband med Skolinspektionens besök, trots att eleverna i årskurs 9 arbetar med temat USA.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö* uppvisar något fler starka än svaga sidor. Observationer och intervjuer visar att eleverna förefaller vara trygga. Klimatet i SO-undervisningen kännetecknas i huvudsak av en positiv stämning, ett respektfullt bemötande och i de flesta fall positiva förväntningar. Lärarna behöver dock se till att de involverar alla elever att aktivt delta i undervisningen och skapa större variation och balans mellan elevaktiva och elevpassiva aktiviteter. Vidare behöver lärarna se till att de i undervisningen i större utsträckning anknuter till aktuella samhällsfrågor samt skapar motivation hos eleverna för arbetet.

2.2. Tydlighet i mål och innehåll

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren genomför en genomtänkt lektionsstart
- läraren genomför en välstrukturerad lektion
- läraren ger tydliga beskrivningar och förklaringar
- läraren kontrollerar att eleverna förstått
- läraren gör ett tydligt sammanfattande lektionsslut

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att det varierar huruvida de observerade lektionerna präglas av tydlighet i mål och innehåll. Inspektörerna ser exempel på lektioner som i huvudsak är välstrukturerade, där läraren ger tydliga beskrivningar och

förklaringar och gör ett sammanfattande lektionsslut.

Flertalet av lektionerna är emellertid välstrukturerade i ganska låg eller låg grad.³ Läraren ger sällan tydliga beskrivningar och förklaringar och kontrollerar nästan aldrig att eleverna förstått genomgångar och instruktioner. När sådan kontroll förekommer är det ofta via frågor som *"Har ni några frågor?"* *"Har ni förstått?"* Läraren repeterar visserligen ofta tidigare genomgångar men ställer sällan utvecklande frågor för att kontrollera om eleverna har förstått uppgifterna och innehållet i de texter de arbetar med. Oftast finns information på tavlan kring vilka sidor som ska läsas i läroboken samt vilka instuderingsfrågor som ska besvaras. Under lektionsobservationerna förekommer vid ett flertal tillfällen att flera elever har problem med att besvara samma frågor. Något som kan vara en signal på att ännu fler elever har svårigheter att förstå frågorna. Detta resulterar dock sällan i att läraren i helklass går igenom dessa frågor. I enkäten anger 24 procent av eleverna att det stämmer ganska dåligt/inte alls att läraren försäkrar sig om att eleven förstått vad det är man ska göra med uppgiften. I samtal med elever framkommer också att lärarna sällan kontrollerar om eleverna besvarat frågorna rätt. Vid flertalet lektioner, när alla elever arbetar med samma uppgift, går läraren i mycket liten omfattning runt bland de elever som inte signalerar att de behöver hjälp. De flesta elever arbetar helt självständigt. Det finns stor möjlighet för läraren att gå runt och fånga upp elevernas olika behov. Trots det väljer läraren ett passivt förhållningssätt där elevernas aktiva signaler inväntas.

Inte vid någon av de observerade lektionerna förekommer det att läraren gör ett tydligt sammanfattande lektionsslut där lektionsinnehållet sammanfattas och anknyts till nästa lektion eller till något annat relevant sammanhang.

Målen, aktiviteterna och syftet med kommande lektioner anges ibland i form av pedagogiska planeringar som delas ut till eleverna. Dessa planeringar har oftast en koppling till det centrala innehållet och kunskapskraven i kursplanerna. Innehållet domineras dock av vad eleverna ska kunna och inte varför de ska kunna det. I samtal med eleverna framkommer att det inte alltid delas ut pedagogiska planeringar inför ett nytt arbetsområde men att det blivit allt vanligare. Det förekommer också att läraren enbart kortfattat påtalar att detta ska eleverna göra för att läraren ska bedöma och sätta betyg. Vidare uppger eleverna att lärarna sällan informerar muntligt om syfte och mål med undervisningen. Elev-enkäten visar att 24 procent av eleverna upplever att det stämmer ganska

³ För mera information om bedömningar se avsnittet Metod och material.

dåligt/inte alls att läraren påminner dem regelbundet om vilka målen med SO-undervisningen är.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *tydlighet i mål och innehåll* uppvisar fler svaga än starka sidor i den observerade undervisningen. Lärarna behöver utveckla sitt arbete med att skapa överblick och sammanhang där lektioner kopplas till tidigare lektioner eller andra arbetsområden. Vidare behöver lärarna i högre grad kontrollera om eleverna förstått genomgångar och instruktioner samt genomföra genomtänkta lektionsstarter och tydliga sammanfattande lektionsslut.

2.3. Individanpassning, stöd och utmaningar

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren ser till att arbetet under lektionen är tankemässigt utvecklande
- läraren anpassar undervisningen till eleverna i gruppen
- läraren ser till att elever med behov av stöd under lektionen får sådant

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att arbetet med individanpassning, stöd och utmaningar behöver utvecklas. Den del av den observerade undervisningen som är helklassgenomgångar består ofta av repetitioner eller av föreläsningar. De frågor som ställs av läraren till eleverna är främst av sluten karaktär och leder inte till någon djupare diskussion och förståelse. Ibland ger läraren eleverna ledtrådar för att kunna utveckla sitt resonemang och ge fylligare svar men lyckas sällan. Svaren är oftast fåordiga vilket resulterar i att läraren oftast besvarar sina egna frågor. Endast vid något enstaka tillfälle i de observerade lektionerna förekommer det att läraren ger eleverna uppgifter där de får möjlighet att reflektera och problematisera, i grupp eller enskilt, där uppgifterna är av karaktären "utan tak" och inga absoluta svar finns. Istället ges främst uppgifter som kan besvaras kortfattat med faktasvar.

I samtal med lärarna framkommer att de i sin planering av SO-undervisningen utgår från vad de bedömer är elevernas erfarenheter, intressen och behov. Något systematiskt sätt att ta reda på elevernas erfarenheter och tidigare lärande finns dock inte och eleverna ges därmed ingen reell möjlighet att påverka undervisningens innehåll och form. Detta bekräftas även i elevenkäten där 60 procent av eleverna anser att det stämmer ganska dåligt/inte alls att eleverna är med och påverkar vad de ska arbeta med på lektionen. I samtal med elever framkommer att eleverna oftast ställs inför färdiga planeringar och att de då har liten möjlighet att påverka innehållet. Av elevenkäten framgår också att

endast 43 procent av eleverna anser att det stämmer helt och hållet/ganska bra att undervisningen i SO-ämnena knyter an till elevernas erfarenheter och intressen.

Trots att lärarna beskriver att eleverna har olika förkunskaper och inlärningstakt är den undervisning som observeras planerad så att alla elever gör samma uppgifter i samma lärobok och får i stort sett samma tid på sig för att slutföra uppgifterna/övningarna. Inga alternativa uppgifter finns. Eftersom alla elever arbetar på samma sätt ges det få möjligheter för eleverna att hitta olika lärandestrategier. Elevenkäten visar att endast 49 procent av eleverna tycker det stämmer helt och hållet/ganska bra att SO-läraren är bra på att göra skolarbetet roligt.

I intervjuer framkommer att lärarna finner det svårt, på grund av tidsbrist, att erbjuda olika fördjupningsuppgifter till de elever som är i behov av det. Vid lektionsobservationerna förekommer inga exempel på utmaningar till elever som redan nått långt i sin kunskapsutveckling.

Läraren går, som tidigare nämnts, i mycket liten omfattning runt bland de elever som inte signalerar att de behöver hjälp. De flesta elever arbetar helt självständigt. I samtal med elever framkommer att elever inte alltid får den hjälp och det stöd de är i behov av för att kunna följa undervisningen. Eleverna menar att den hjälp som oftast erbjuds är förlängd inlämningstid för uppgifter eller möjlighet till omprov. De intervjuade lärarna bekräftar att de elever som har behov av att ägna mer tid åt olika moment och aktiviteter ges möjlighet till det genom att ta hem uppgifterna och fortsätta arbeta på sin fritid. Alternativa undervisningsmetoder eller material är inte vanligt förekommande enligt lärarna. Lärarna och rektorn uppger att det finns en särskild undervisningsgrupp på skolan där elever i behov av särskilt stöd kan få undervisning. Denna grupp består i huvudsak av elever med olika neuropsykiatriska diagnoser. I intervjuer med lärare och rektorn framkommer att denna grupp har blivit större än vad som är önskat. Några elever ska därför lämna denna grupp för att istället få sin undervisning i sin hemklass. Hur urvalet ska ske framkommer inte vid granskningstillfället. I elevenkäten framgår att 24 procent av eleverna anser att det stämmer ganska dåligt/inte alls att SO-läraren hjälper eleven i skolarbetet så mycket som eleven behöver.

När det gäller elever i behov av särskilda hjälpmedel uppger lärarna att de inte har tillräcklig tillgång till diverse hjälpmedel⁴ vilket bekräftas i elevenkäten där endast 45 procent av eleverna anser att det stämmer helt och hållet/ganska bra

⁴ Exempelvis datorer, ljudböcker, talande tangentbord, hörselkåpor.

att det finns olika hjälpmedel som eleverna kan använda sig av.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *individanpassning, stöd och utmaningar* uppvisar mestadels svaga sidor. Lärarna måste skaffa sig rutiner för att ta reda på elevernas erfarenheter, intressen och behov samt utgå från det i sin planering av undervisningen. Vidare behöver en mer varierad undervisning utvecklas som bygger på olika lärstilar och olika förutsättningar hos eleverna att inhämta kunskap. Undervisningen behöver, i högre grad, anpassas till eleverna i gruppen så att alla elever får uppgifter som är utmanade utifrån deras förutsättningar och så att alla elever får möjlighet att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Det är också angeläget att eleverna ges tillgång till de hjälpmedel som krävs för att alla elever ska kunna nå målen för utbildningen.

2.4. Återkoppling och reflektion över lärandet

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen
- läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande i förhållande till kunskapskraven

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att arbetet med att ge återkoppling och skapa tillfällen för reflektion över lärandet behöver utvecklas i allra högsta grad. Endast vid någon enstaka lektion använder sig läraren av formativ bedömning. Vid övriga observerade lektioner förekom formativ bedömning endast i mycket låg grad eller inte alls. I samtliga lektioner som observerats förekommer i mycket låg grad eller inte alls att läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande i förhållande till kunskapskraven och de ämnesspecifika förmågor som eleverna ska utveckla enligt kursplanerna.

I samtal med elever framkommer att de inte ges möjlighet att utvärdera undervisningen. Elevernas kunskapsutveckling följs upp i de individuella utvecklingsplanerna med skriftliga omdömen. Efter genomförda prov eller andra examinationer ges eleverna ibland en återkoppling avseende vad de utifrån resultatet behöver utveckla. Detta bekräftas även i samtal med lärarna. Där framkommer även att en pressad arbetssituation får till följd att eleverna inte ges möjlighet till den återkoppling och reflektion över lärandet som är önskvärt. Lärarna ser dock mycket av elevernas förmågor och utveckling i bland annat arbetsuppgifter och anser att de har kontroll på elevernas kunskapsutveckling på individnivå.

I elevenkäten framkommer att 65 procent av eleverna anser att SO-läraren tydligt visar eleven vad eleven gjort bra och vad som kan bli bättre. Samtidigt anser 23 procent av eleverna att det stämmer ganska dåligt/inte alls att SO-läraren talar om för eleven på vilket sätt de behöver utvecklas för att nå målen. 59 procent av eleverna anser att det stämmer helt och hållet/ganska bra att läraren lär eleverna att ge feedback till andra på ett bra sätt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *återkoppling och reflektion över lärandet* uppvisar mestadels svaga sidor. För att eleverna ska kunna utvecklas och nå en högre måluppfyllelse behöver lärarna förbättra arbetet med att låta eleverna bidra med kunskaper och reflektioner kring undervisningen samt kontinuerligt ge eleverna konstruktiv återkoppling på vad de behöver utveckla för att nå kunskapskraven och utveckla de ämnesspecifika förmågorna i SO-ämnena.

3. Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Ämnesspecifika förmågor
- Undervisningsmaterial
- Systematisk uppföljning
- Särskilt stöd
- Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

3.1. Ämnesspecifika förmågor

Utgångspunkt vid granskningen

- läraren ger eleverna förutsättningar att utveckla ämnesspecifika förmågor (de långsiktiga målen) i respektive SO-ämne

Skolinspektionens bedömning

De lektioner som observerades utgick alla från det centrala innehållet i kursplanerna. I de klasser som observerades arbetade årskurs 7 i ämnet historia med forntiden/högtkulturerna (européernas ursprung – en växande civilisation) och årskurs 9 arbetade i ämnena historia och geografi med USA (hur européerna kom till Amerika på 1500-talet samt demokratisering) samt första världskriget och den ryska revolutionen (introduktion).

Lektionsobservationerna i ämnet geografi visar att undervisningen utifrån centralt innehåll i viss grad inriktas på att *ge eleverna förutsättningar att analysera hur människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen samt utforska och analysera samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen*. Lärarens undervisning präglas av att eleverna i huvudsak enskilt får resonera om naturresurser och befolkningsfördelning skriftligt. Inga andra geografiska källor förutom läroboken används. Inga källkritiska övningar förekommer.

I ämnet historia ges eleverna i viss grad *förutsättningar att använda en historisk referensram för att tolka tidsperioder och händelser, samt använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap skapas och används*. Lärarens undervisning präglas av att eleverna i huvudsak enskilt och skriftligt får visa ökat djup i sina resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar samt människors levnadsvillkor under olika tidsperioder. Förutom läroboken används även utbildningsfilmer som historiska källor. Inga källkritiska övningar förekommer.

I samtal med elever framkommer att de upplever SO-ämnena i huvudsak viktiga och användbara vilket även till viss del bekräftas i elevenkäten där 72 procent av eleverna anser att det stämmer helt och hållet/ganska bra att ämnena är viktiga och användbara. Att fler än var fjärde elev inte anser det är dock problematiskt och bör föranleda åtgärder från lärarna.

På alla lektioner som inspektörerna observerade förekommer muntliga inslag. Omfattningen av muntliga inslag varierar emellertid stort. Under flertalet lektioner består det av att eleverna i helklass ges möjlighet att svara på de frågor om orsaker och konsekvenser som läraren ställer i samband med genomgångar. I intervjuer med rektorn, lärare och elever framkommer att detta tillvägagångssätt gäller för alla SO-ämnen. Vid en historiektion förekommer en muntlig redovisning där eleverna i grupper får ställa sig framför de övriga eleverna och redovisa området inom högkulturer de arbetat med. Eleverna ges dock få tillfällen att arbeta med den kommunikativa förmågan genom att interagera i par eller grupp med andra elever. I samtal med rektorn och elever bekräftas detta och att det gäller inom alla SO-ämnen. I samtal med lärarna framkommer att de försöker skapa situationer där alla elever på något sätt stimuleras och utmanas i diskussioner men att de saknar bra metoder för detta. Lärarna uttrycker ett behov av mer fortbildning kring detta samt hur man kan arbeta med de olika ämnesspecifika förmågorna utifrån det centrala innehållet.

På några av de lektioner som besöks uppmärksammas centrala begrepp avseende det ämnesområde som studeras. Begreppen, i form av en ordlista, skrivs på tavlan och återfinns även i några pedagogiska planeringar. I samband med att eleverna inom ramen för olika uppgifter stöter på begreppen kan de, främst enskilt, diskutera dessa med läraren. I elevenkäten anser 86 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att de får lära sig nya begrepp inom SO-ämnena.

Under de lektioner som observeras får eleverna i mycket låg grad lära sig att söka efter information på flera olika sätt. I intervjuer med lärare och rektorn framkommer att eleverna sällan får möjlighet att söka information på olika sätt inom något av SO-ämnena. Detta bekräftas även i samtal med eleverna och i elevenkäten. Endast 40 procent av eleverna anser att det stämmer helt och hållet/ganska bra att eleverna lär sig att söka efter information på flera olika sätt. Lärarna använder sig ofta av material som de själva producerat eller annat färdigt arbetsmaterial från olika läroböcker. I de flesta fall är de arbetsuppgifter eleverna får utformade på ett sådant sätt att eleverna själva kan hitta underlag i lärobokens texter för att hitta svar på frågorna. Eleverna ges i mycket låg grad möjlighet att söka, samla, strukturera och sortera information.

Det finns få fungerande datorer på skolan vilket också begränsar elevernas möjlighet att söka information. I samtal med elever framkommer att man ytterst sällan använder sig av datorn i SO-undervisningen. Vid några lektionsobservationer får elever, som vill och har möjlighet, ta med sig sina privata datorer till skolan för att kunna renskriva en inlämningsuppgift.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *undervisningen inriktas på att låta eleverna utveckla ämnesspecifika förmågor inom ramen för SO-ämnenas centrala innehåll* uppvisar fler svaga än starka sidor. Lärarna behöver utveckla sitt arbete med de ämnesspecifika förmågorna och skolan behöver se till att fokus i själva undervisningen riktas tydligare mot att utveckla de ämnesspecifika förmågorna. Vidare behöver uppgifterna mer inriktas på att eleverna muntligt ska fundera över och resonera om samband, likheter/skillnader eller orsaker och konsekvenser i förhållande till olika teman och arbetsområden inom SO-ämnena. Lärarna behöver också förbättra arbetet med att ge eleverna förutsättningar att kritiskt granska, tolka och värdera olika källor.

3.2. Undervisningsmaterial

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- undervisningsmaterial i form av exempelvis, uppgifter, instuderingsfrågor, övningar, prov m.m. är utformade så att de skapar förutsättningar att stimulera eleverna att utveckla de ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanernas för de enskilda SO-ämnena

Skolinspektionens bedömning

Granskningen av ett urval av skriftliga uppgifter och prov i SO-undervisningen inom samtliga SO-ämnen visar att lärarna använder uppgifter och övningar som stimulerar eleverna att utveckla sin analytiska och begreppsliga förmåga, främst skriftligt. I de övningar som inspektörerna granskat tydliggörs dock sällan för eleverna att uppgiften är att resonera, analysera, reflektera, se samband, skaffa sig en egen ståndpunkt och argumentera. Lektionsobservationer samt intervjuer med lärare och rektorn visar att undervisningen inom SO-ämnena mycket sällan bygger på övningar och uppgifter som stimulerar eleverna att utveckla sin kommunikativa förmåga. Få övningar har syftet att låta eleverna argumentera, diskutera, samtala, resonera och framföra sina åsikter kopplade till exempelvis etiska dilemman, dagsaktuella händelser och historiska samband. Vidare ger inget av det undervisningsmaterial, som inspektörerna tagit del av, eleverna i uppgift att kritiskt granska eller värdera olika källor. I samtal med eleverna framkommer dock att de, trots att de inte har källkritiska övningar, är väl medvetna om att exempelvis alla webbplatser inte är lika tillförlitliga.

Läroböcker finns oftast i klassuppsättning och används av alla elever på de observerade lektionerna. Texthäften och arbetsblad som läraren satt ihop från internet eller litteratur används ibland.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *lärarna använder undervisningsmaterial som stimulerar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna inom ramen för SO-undervisningen* uppvisar fler svaga än starka sidor. Lärarna behöver i högre grad ge eleverna möjligheter att utveckla sin kommunikativa förmåga inom SO-ämnena. Vidare behöver tillgången till andra läromedel än läroboken samt elevernas möjligheter till informationssökning via exempelvis dagstidningar och datorer förbättras.

3.3. Systematiskt kvalitetsarbete

Exempel på indikatorer vid granskningen

- skriftligt omdöme i SO-ämnena är dokumenterade i elevens IUP i förhållande till de ämnesspecifika förmågor som undervisningen ska bidra till att utveckla
- skolan i sitt systematiska kvalitetsarbete planerar, följer upp och utvecklar undervisningen i SO-ämnena på grupp- och skolnivå.

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att eleverna får skriftliga omdömen i SO-ämnena som dokumenteras i elevernas individuella utvecklingsplaner (IUP). Skolan använder ett digitalt verktyg för att dokumentera elevernas kunskapsutveckling. De omdömen inspektörerna tagit del av har en koppling till de ämnesspecifika förmågorna och kunskapskraven i kursplanerna. Omdömena innehåller emellertid endast i låg grad en summativ och formativ bedömning av elevens kunskaper samt utveckling av ämnesspecifika förmågor i varje enskilt SO-ämne samt en otydlig plan för hur eleven ska nå ännu längre. Vidare dokumenteras inte alla SO-ämnena individuellt. I omdömena inspektörerna tagit del av framkommer ingen dokumentation kring ämnet geografi. Av dokumenten framkommer också att då eleven inte lämnat in en skriftlig uppgift kan läraren inte göra någon bedömning inom detta ämne. Detta bekräftas även i samtal med elever att de skriftliga examinationerna värderas, av läraren, betydligt högre än det som sker på lektionerna.

Någon systematisk utvärdering av undervisningen i SO-ämnena på grupp- eller skolnivå, i syfte att utveckla undervisningen i SO-ämnena, genomförs inte. Lärarna i SO-ämnena säger i intervjuer att de hittills inte samarbetat så mycket kring planering och utvärdering av SO-undervisningen i avsikt att utveckla verksamheten. Även om skolan, sedan hösten 2012, har avsatt tid för ämneslagsmöten så har dessa möten ägnats åt andra frågor än planerings- och utvecklingsfrågor.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *följer skolan systematiskt upp hur undervisningen utvecklar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna* uppvisar mestadels svaga sidor. Lärarna följer inte upp eleverna på individnivå i de fyra SO-ämnena på ett sätt som följer författningarnas krav. På skolan saknas också en systematisk planering, uppföljning och utveckling av undervisningen på en aggregerad grupp- och skolnivå.

3.4. Särskilt stöd

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- elever som riskerar att inte nå kunskapskraven har åtgärdsprogram
- elev som har åtgärdsprogram får sitt särskilda stöd tillgodosett på ett sätt som stimulerar eleven att utveckla de ämnesspecifika förmågor som krävs för att nå kunskapskraven

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att det, i de klasser som omfattats av granskningen, finns elever som riskerar att inte nå kunskapskraven i SO-ämnena. Av betygskatalogen för årskurs 8 vårterminen 2012 framgår att det i nuvarande årskurs 9 finns nio elever som hade betyget F eller saknade betyg i något eller några av SO-ämnena vårterminen 2012. Skolan har inte genomfört några utredningar eller utarbetat något åtgärdsprogram som omfattar SO-ämnena för flera av dessa elever. Några elever har åtgärdsprogram men de relaterar till andra skolämnen och är alltför allmänt hållna samt anger inte på ett konkret sätt elevens behov och vilka åtgärder skolan sätter in för att ge eleven särskilt stöd. I samband med ett förändringsarbete gällande beslut, utformning och omfattning av åtgärdsprogram råder stor oklarhet gällande arbetet med särskilt stöd och åtgärdsprogram i de olika ämnena.

Vid lektionsobservationerna konstaterar inspektörerna att flera elever, som är i behov av särskilt stöd, inte får sådant stöd. Vid samtal med SO-lärarna framkommer att de prövar olika former av stödåtgärder; lättlästa texter, CD-skivor, muntliga redovisningar, etc., men att detta inte alltid tillgodoser elevernas behov. Vid lektionsobservationerna förekommer emellertid inga alternativa undervisningsmetoder eller material. Några elever ges stöd i SO-ämnena i en särskild undervisningsgrupp där främst arbetstakten är lägre. Eleverna erbjuds också läxhjälp och arbetspass där eleverna kan arbeta med sina läxor och uppgifter samt få extra genomgångar.

Arbetet med särskilt stöd och åtgärdsprogrammets funktion analyseras inte och utvärderas inte på ett systematiskt sätt vare sig på individnivå eller grupp- och skolnivå.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet får elever som riskerar att inte nå de grundläggande kunskapskraven i de samhällsorienterande ämnena det särskilda stöd som de har rätt till uppvisar mestadels svaga sidor. Skolinspektionen finner det anmärkningsvärt att skolan inte utarbetat åtgärdsprogram för samtliga av de elever i årskurs 9 som fick betyget F eller saknade

betyg i något eller några SO-ämnen vårterminen 2012 i årskurs 8. Vidare behöver de åtgärdsprogram som är utarbetade förbättras. Åtgärdsprogrammen måste vara individuellt utformade efter varje elevs unika behov. Åtgärdsprogrammen måste ha en tydlig koppling till de ämnesspecifika förmågorna och kunskapskraven i kursplanerna. Varje åtgärdsprogram måste följas upp med en systematisk utvärdering av om åtgärderna har lett till en optimal kunskapsutveckling hos eleven i enlighet med kunskapskraven i kursplanerna. Om man finner att åtgärderna inte lett till förväntad utveckling måste åtgärderna förändras så att de bättre kan leda till önskat resultat. På samma sätt behöver arbetet med särskilt stöd följas upp systematiskt.

3.5. Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Förekomsten av ämnesövergripande undervisning
- Förekomsten av samordning av ämnesområden

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att det förekommer både att lärare undervisar ämnesvis och ämnesövergripande. Det finns en ambition hos flertalet lärare och hos rektorn att undervisa ämnesövergripande och även att samordna med andra ämnen och ämnesområden. Klasserna har vardera en lärare i alla SO-ämnen. I elevenkäten svarar 63 procent att det stämmer helt och hållet/ganska bra att undervisningen ibland handlar om något av de andra SO-ämnena. Syftet med den ämnesövergripande undervisningen är, enligt rektorn och lärarna, att eleverna ska ges möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet. Vid granskningstillfället förekom ingen ämnesövergripande undervisning.

Ämnesövergripande arbete där fler ämnen än SO-ämnena ingår förekommer inte vilket enligt rektorn och lärarna främst beror på skolans problem med sitt inomhusklimat⁵. Rektorn uppger vidare att det inte sker någon systematisk samordning av SO-ämnena och andra ämnen på skolan. Eleverna bekräftar den bilden.

På skolan finns, som tidigare nämnts, ett ämneslag för SO-ämnena där lärarna i årskurserna 6–9 träffas en gång i veckan. Ämneslaget startade hösten 2012 och har inte hunnit så långt i sitt arbete ännu. Det finns en ämnesansvarig för de enskilda SO-ämnena. Lärarna betonar att syftet med ämnesträffarna är bra men

⁵ För mera information se avsnittet Bakgrundsuppgifter om Renforsskolan.

Rapport

Skolinspektionen

2013-02-01

16 (20)

Dnr 400-2011:6489

att de behöver mera tid för pedagogiska diskussioner sinsemellan. Hittills har tiden ägnats åt andra frågor än planerings- och utvecklingsfrågor.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden* uppvisar fler starka sidor än svaga. SO-lärarna undervisar ofta ämnesövergripande inom SO-ämnena. De olika ämnesområdena samordnas för att eleverna ska uppfatta större kunskapsområden som en helhet. Mellan SO-ämnena och andra ämnen sker dock ingen ämnesövergripande undervisning.

Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen

Kvalitetsgranskningen av samhällsorienterande ämnen för årskurserna 7–9 genomförs i sammanlagt 16 kommunala skolor och 9 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av samhällsorienterande ämnen för årskurserna 7–9 är genomförd redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. De skolor som ingått i granskningen bildar en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Renforsskolan

Renforsskolan är en kommunal skola i Vindelns kommun. Utbildningen omfattar årskurs 6–9. Skolan har vid granskningsbesöket 215 elever. Skolan har i flera omgångar haft problem med sitt inomhusklimat och vid granskningsbesöket huserar skolan i ett flertal byggnader runt om i centralorten. Inga lektioner kan bedrivas i skolans huvudbyggnad. Under de senaste fem åren har det varit flera rektorsbyten på skolan och i januari 2012 tillträdde den nuvarande rektorn.

Vid skolan finns fyra lärare som undervisar i SO-ämnen i årskurserna 7–9. Två av lärarna är utbildade grundskollärare 4–9 SO, en lärare är utbildad grundskollärare 1–7 SO samt en lärare är utbildad hushållslärare och har läst 18 högskolepoäng sociologi. Skolinspektionen bedömer att grundskollärarna är behöriga att undervisa i de årskurser och ämnen de undervisar i under innevarande läsår. Vidare bedömer Skolinspektionen att hushållsläraren inte är behörig att undervisa i de årskurser och SO-ämnen hon undervisar i under innevarande läsår.

Renforsskolan har använt sig av blockbetyg i SO-ämnena vilket medför att inga resultat kan redovisas per ämne. Skolan har de senaste fem läsåren nått mellan 94 och 100 procent i måluppfyllelse i SO i årskurs 9. I slutbetyget år 2012 har 30 procent av eleverna betyget MVG, 23 procent av eleverna har betyget VG och 41 procent av eleverna har betyget G i SO. Skillnaden i betygsresultat mellan flickor och pojkar är stor. Exempelvis har 43 procent av flickorna betyget MVG medan endast 13 procent av pojkarna har detta betyg. I årskurs 8 har inga elever betyget A i något av SO-ämnena vårterminen 2012. Cirka 84 procent av eleverna i årskurs 8 har lägst betyget E i de fyra SO-ämnena vårterminen 2012.

I Skolinspektionens tillsynsbeslut från 2011 bedömer Skolinspektionen bland annat att det saknas systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsresultat samt av arbetet med särskilt stöd. Vidare arbetar inte skolan i tillräcklig omfattning med att öka elevernas möjligheter till inflytande över ut-

bildningens utformning och lärarna samverkar inte i tillräcklig omfattning så att undervisningen ger eleverna möjlighet att få överblick och se sammanhang.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med Skolinspektionens ämnesgranskningar är att belysa och bedöma om undervisningen överensstämmer med läroplanens och kursplanernas mål och riktlinjer och om undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt, det vill säga bidrar till att elevernas kunskaper utvecklas så långt som möjligt inom ramen för givna mål.

I denna granskning riktas särskilt fokus mot arbetet med att ge eleverna förutsättningar att utveckla de förmågor som kursplanerna i SO-ämnena syftar till samt hur undervisningen i SO-ämnena är organiserad så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden. I granskningen är följande preciserade frågeställningar centrala:

Inriktas undervisningen mot att låta eleverna utveckla ämnesspecifika förmågor?

Använder lärarna undervisningsmaterial som stimulerar eleverna att utveckla ämnesspecifika förmågor?

Följer skolan systematiskt upp hur undervisningen utvecklar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna?

Får elever som riskerar att inte nå de grundläggande kunskapskraven i SO-ämnena den särskilda stöd som de har rätt till?

Förekommer ämnesövergripande undervisning inom ramen för SO-ämnena?

Förekommer samordning av undervisningen mellan SO-lärare och/eller mellan SO-lärare och lärare i andra ämnen?

Utöver ovanstående frågeställningar granskas även allmänna undervisningskvaliteter. Granskningen genomförs genom att följande aspekter på undervisningens kvalitet belyses:

Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Tydlighet i mål och innehåll

Individanpassning, stöd och utmaningar

Återkoppling och reflektion över lärandet

Metod och material

Valet av metoder utgår från det övergripande syftet med ämnesgranskningar och den aktuella granskningens frågeställningar samt aspekter på allmänna undervisningskvaliteter. De observationsscheman, elevenkäter och intervju-guider som används har utarbetats med utgångspunkt i forskning, Skolinspek-tionens tillsyn och kvalitetsgranskningar, skollagen och Lgr 11 (läroplan och kursplanerna i de samhällsorienterande ämnena). Nedan beskrivs de metoder som kompletterar och förstärker varandra för att besvara projektets frågeställ-ningar.

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med SO-ämnena. Resultat från elevernas betygsresultat i SO-ämnena, lärarnas utbild-ning och kompetensutveckling, hur skolan arbetar utifrån styrdokumentet när det gäller SO-undervisningen, vilka undervisningsmaterial, övningar, uppgifter och prov lärarna använder sig av samt hur man systematiskt arbetar med att följa upp, utvärdera och utveckla SO-undervisningen undersöks genom doku-mentstudier. Dokumentstudierna förbereder även inspektörerna för skolbesök och ger underlag för att ställa frågor.

Genom strukturerade lektionsobservationer granskas undervisningens kvalitet när det gäller arbetet med att skapa förutsättningar att stimulera eleverna att utveckla ämnesspecifika förmågor samt skapa allmänna undervisningskvali-teter. Klassrumsobservationer är en viktig metod för att kunna se samspelet mellan lärare, elev och lektionens innehåll. Observationerna ger underlag för att besvara projektets frågeställningar men också hur läroplanens och kurspla-nens mål och riktlinjer avspeglas i undervisningen. Varje observerad lektion bedömdes utifrån flera olika aspekter av kvaliteten på undervisningen. För varje aspekt finns en eller flera bakomliggande indikatorer vilka konkretiseras i ett observationsschema i form av goda exempel. Bedömningen av varje kvalita-tiv aspekt är ett snittvärde av bedömningen av aspektens indikatorer i under-visningskvaliteterna, dvs. av de som varit möjliga att observera under den ak-tuella lektionen. Indikatorerna bedöms på en skala 1-4: 1=i mycket låg grad eller inte alls, 2=i ganska låg grad, 3=i ganska hög grad, 4=i mycket hög grad. Om en indikator inte gick att värdera eller inte var relevant i sammanhanget för en aspekt bedömdes den inte.

Läraren ska i förväg ge observatörerna uppgifter om vilket elevsammansätt-ningen i klassen och uppgifter om det finns elever i klassen som riskerar att inte nå kunskapskraven i ett eller flera SO-ämnen samt om det finns åtgärdspro-

gram upprättade för elever som risker att inte nå kunskapskraven och om det finns elever i klasserna som har funktionsnedsättningar. Under lektionsobservationerna värderas ett antal kriterier, kopplade till kunskapskraven, som kan anses vara värderade som goda exempel på positiva exempel på ämnesspecifika förmågor. Allt detta inom ramen för SO-ämnenas centrala innehåll. Observationerna av hela lektioner utförs av två inspektörer som under lektionen för löpande anteckningar. I direkt anslutning till lektionen fyller inspektörerna i ett observationsschema. I samband med klassrumsobservationerna intervjuas undervisande lärare efter lektionen, eller efter en serie av lektioner inom ett sammanhållet ämnesområde, utifrån en frågeguide. Observationerna är också ett underlag för elev- och lärarintervjuerna.

Intervjuer med elever, lärare och rektor ger tillsammans med övriga metoder en helhetsbild av SO-undervisningen i skolan av de faktorer som kan ha betydelse för lärandet. Frågor om undervisningsstrategier, syfte/kunskapskrav, centralt innehåll, stöd och stimulans, samverkan och samordning av undervisningen, kompetens och erfarenhet samt hur skolan systematiskt planerar, genomför och utvecklar undervisningen i SO-ämnena är viktiga för att komplettera det inspektörerna sett i undervisningen och i dokumenten. Såväl elever som lärare och rektor kommer att, vid intervjuerna, få besvara frågor utifrån ett frågeformulär. Samtliga lärare som undervisar elever i årskurserna 7–9 i de samhällsorienterande ämnena på aktuell skola intervjuas i en gruppintervju. Elever till intervjuerna väljs ut från de klasser som observeras. Både pojkar och flickor ska ingå. Medverkan är frivillig.

Elevenkäter ska ses som en metod att få kompletterande svar på de centrala frågeställningarna. Enkäterna kan ge exempel på vilka förmågor eleverna får möjlighet att utveckla i SO-undervisningen, om undervisningen sker utifrån elevernas erfarenhet, intresse och behov samt om eleverna får stöd, stimulans och utmaningar i sitt lärande. Dessutom kan det ge en bild av om svaren skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Webbenkäten genomförs innan skolbesöket och omfattar samtliga elever i årskurserna 7-9 i varje skola. Enkäter till lärare och rektor används inte.

Bakgrunnsuppgifter

Kommun:	Observation nr:	
Skola:	Datum:	
Årskurs/-er:	Total lektionstid enligt schema (min):	
Lärarens utbildning:	Behörig lärare:	J/N
	Lärarerfarenhet (antal år):	
	Antal elever i klassen/gruppen:	
Lärarens kompetensutveckling i ämnet de senaste två åren:	Antal närvarande elever:	
	Antal elever som riskerar att inte uppfylla kunskapskraven eller nå lägst betyget E:	
	Antal elever med åtgärdsprogram i ämnet:	
Kommentar:		
Inspektörernas namn:		

Undervisningsmönster

Vilken typ av undervisningsmönster förekom under den observerade under lektionen? Markera med kryss i högerspalten. Ringa in det alternativ som dominerade.

Form		Förekomst
A	Elevaktiv helklassundervisning	
B	Elevpassiv helklassundervisning	
C	Läraraktiv handledning vid individuellt arbete, par- eller grupparbete	
D	Lärarpassiv handledning vid individuellt arbete, par- eller grupparbete	
E	Annat: <i><Ange vad></i>	

Läromedel

Vilka läromedel användes under lektionen? Markera med kryss i högerspalten.

Läromedel		Förekomst
A	Lärobok/övningsbok i ämnet eller andra facktexter	
B	Skönlitterära texter	
C	Audiovisuellt material (Videoband, DVD-skivor, videoklipp från internet eller liknande)	
E	Internet / Pedagogiska dataprogram	
G	Material skapade av läraren specifikt för denna lektion	
H	Föremål och realia som elever eller lärare tagit med	
I	Andra läromedel: <i><Ange vad></i>	

Tidsanvändning

Hur stor del av den totala lektionstiden ägnades åt följande...

	Aktivitet	Del av lektionstiden (ange i minuter)
A	Upprätthålla ordningen (dvs. förlorad tid vid disciplinära problem)	
B	Organisation (dvs. otydliga instruktioner som måste repeteras, förlorad tid vid utdelning av material, övergångar mellan lektioner, övergångar mellan lektionsinslag) eller administration (närvarokontroll, allmän skolinfo etc)	
C	Undervisningstid ("effektiv tid")	
D	Kunskapsuppföljning i form av skriftliga prov eller tester (ingår i effektiv undervisningstid – här anges dock andel av den totala lektionstiden)	
	Kommentar:	

Kursplanefokus

I vilken utsträckning behandlades nedanstående kursplaneområden? Markera med kryss i högerspalten.
 Ringa in det alternativ som dominerade.

	Centralt innehåll enligt kursplanen	Förekomst
A	G: Livsmiljöer	
B	G: Geografins metoder, begrepp och arbetssätt	
C	G: Miljö, människor och hållbarhetsfrågor	
D	H: Forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700	
E	H: Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700-1900	

F	H: Imperialism och världskrig, cirka 1800-1950	
G	H: Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid	
H	H: Hur historia används och historiska begrepp	
I	R: Religioner och andra livsåskådningar	
J	R: Religion och samhälle	
K	R: Identitet och livsfrågor	
L	R: Etik	
M	S: Individer och gemenskaper	
N	S: Information och kommunikation	
O	S: Rättigheter och rättsskipning	
P	S: Samhällsresurser och fördelning	
Q	S: Beslutsfattande och politiska idéer	
R	Ö: Annat innehåll	

Undervisningens allmänna kvaliteter

För bedömningen av varje indikator och den sammanfattande bedömningen används följande skala:

1= i mycket låg grad eller inte alls 2= i ganska låg grad 3= i ganska hög grad 4= i mycket hög grad

0= går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget. Kommentera i så fall varför.

Indikator: Läraren ...			Värde	Goda exempel: Läraren ...
1. Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö	1	... skapar en positiv atmosfär		... talar till eleverna på ett positivt sätt ... visar värme och empati mot alla elever ... skapar ett tillåtande klimat och strävar efter att eleverna ska känna sig trygga ... ser till att eleverna vågar ta risker och göra försök - misstag ses som tillfällen till lärande
	2	... bemöter eleverna med respekt och främjar respekt mellan eleverna		... lyssnar på vad eleverna har att säga, låter eleverna tala till punkt ... bemöter elevernas åsikter med intresse, allvar och respekt ... uppmuntrar eleverna att lyssna på varandras åsikter med intresse, allvar och respekt ... ingriper vid nedsättande uttryck mellan elever, negativa kommentarer, suckar, blickar etc. ... ser till att eleverna kan utföra sina arbetsuppgifter utan att störas av kamrater
	3	... har positiva förväntningar på eleverna och stöttar deras självförtroende		... ger eleverna talutrymme och uppmuntrar dem att delta i samtal i grupp eller helklass ... ger konstruktiv feedback på elevernas inspel och ansträngningar ... uppmuntrar eleverna att göra sitt bästa och att våga sikta högre ... visar positiva förväntningar på elevernas förmåga ... värdesätter och visar respekt för alla elevers arbetsinsatser ... bemöter på ett konstruktivt sätt elever som förefaller passiva eller oengagerade i olika aktiviteter
	4	... skapar motivation inför olika aktiviteter		... bidrar till positiva förväntningar, nyfikenhet, handlingsberedskap hos eleverna ... sätter in uppgifter i ett för eleven angeläget sammanhang ... anknyter till aktuella samhällsfrågor eller livet utanför skolan ... ger eleverna möjlighet att välja bland uppgifter med olika innehåll inom det aktuella kunskapsområdet ... tydliggör kunskapsmål ... bryter vid behov ned övergripande mål i hanterliga delmål ... använder moderna lärmittel

Sammanfattande bedömning (skala 1-4):

Kommentar:				
Indikator: Läraren ...			Värde	Goda exempel: Läraren ...
2. Tydlighet i mål och innehåll	5	... genomför en genomtänkt lektionsstart		... välkomnar eleverna och gör en tydlig lektionsstart ... anger målen för lektionen utifrån övergripande mål och kunskapskrav ... presenterar aktiviteterna som ska ske under lektionen och syftet med dessa ... sätter in lektionen i ett större sammanhang, gör en koppling till tidigare lektioner eller till andra ämnesområden
	6	... genomför en välstrukturerad lektion		... ger lektionen ett logiskt flöde där uppgifter tydligt hör ihop med inledande genomgångar och kunskapsmål ... skapar överblick och sammanhang ... skapar variation och balans mellan lärarledda genomgångar och elevaktivitet ... ser till att eleverna har tydliga uppgifter och roller i gruppaktiviteter ... ser till att övergången mellan planerade aktiviteter genomförs utan att ordningen störs
	7	... ger tydliga beskrivningar och förklaringar		... förklarar hur enskilda moment och uppgifter hör ihop med lektionens övergripande kunskapsmål ... använder ett språk eleverna förstår ... skapar en balans mellan mer avancerade uttryck och mer vardagsnära språk, mellan abstrakt och konkret ... använder olika hjälpmedel och/eller exempel från vardagslivet för att förtydliga
	8	... kontrollerar att eleverna förstått		... ställer utvecklande frågor för att få en bild av elevernas förståelse ... låter någon elev inför hela klassen eller elever gruppvis summera kontentan ... går runt bland eleverna/grupperna för att fånga upp deras förståelse
	9	... gör ett tydligt sammanfattande lektionsslut		... avslutar lektionen på ett planerat sätt ... gör en sammanfattning av lektionsinnehållet ... gör en anknytning till nästa lektion ... anknyter till något annat relevant sammanhang
Kommentar:				

Indikator: Läraren ...			Obs-värde	Goda exempel: Läraren ...
3. Individanpassning, stöd och utmaningar	10	... ser till att arbetet under lektionen är tankemässigt utvecklande		... ställer öppna frågor där svaret inte är givet ... ger eleverna möjlighet att tänka efter innan de yttrar sig ... hjälper eleverna att utveckla sina utsagor och argumentation med hjälp av uppföljande frågor ... använder sig endast undantagsvis av korta kontrollfrågor eller fråga-svarsmönster (dvs. IRE-mönster som inte gynnar elevernas förståelse och kunskapsutveckling) ... ger eleverna möjligheter att reflektera och problematisera, i grupp eller enskilt ... ger eleverna uppgifter som stimulerar deras egen aktivitet ... ger eleverna stöd genom att visa på och låta dem utveckla olika lärandestrategier
	11	... anpassar undervisning till eleverna i gruppen		... tar sin utgångspunkt i elevernas erfarenheter och tidigare lärande ... varierar sin undervisning för att möta elever med olika förförståelse och kunskapsnivå ... varierar lärmektygen för att möta elevernas behov och intressen ... ser till att eleverna får uppgifter som är utmanande utifrån deras förutsättningar ... ger eleverna uppgifter "utan tak", dvs. av sådan art att eleverna på olika sätt kan fördjupa sig och aktivt arbeta med dem under hela den avsatta tiden
	12	... ser till att elever med behov av stöd under lektionen får sådant		... ser till att det inte råder någon osäkerhet om när och hur eleverna kan få hjälp med sitt arbete under lektionen ... ger eleverna möjligheter att hjälpa varandra ... ger vid behov elever möjlighet att träna och ägna mer tid åt olika moment och aktiviteter ... ger eleverna tillgång till de lärmektyg och hjälpmedel de behöver ... använder IT för att underlätta elevernas lärande
Sammanfattande bedömning (skala 1-4):				
Kommentarer:				

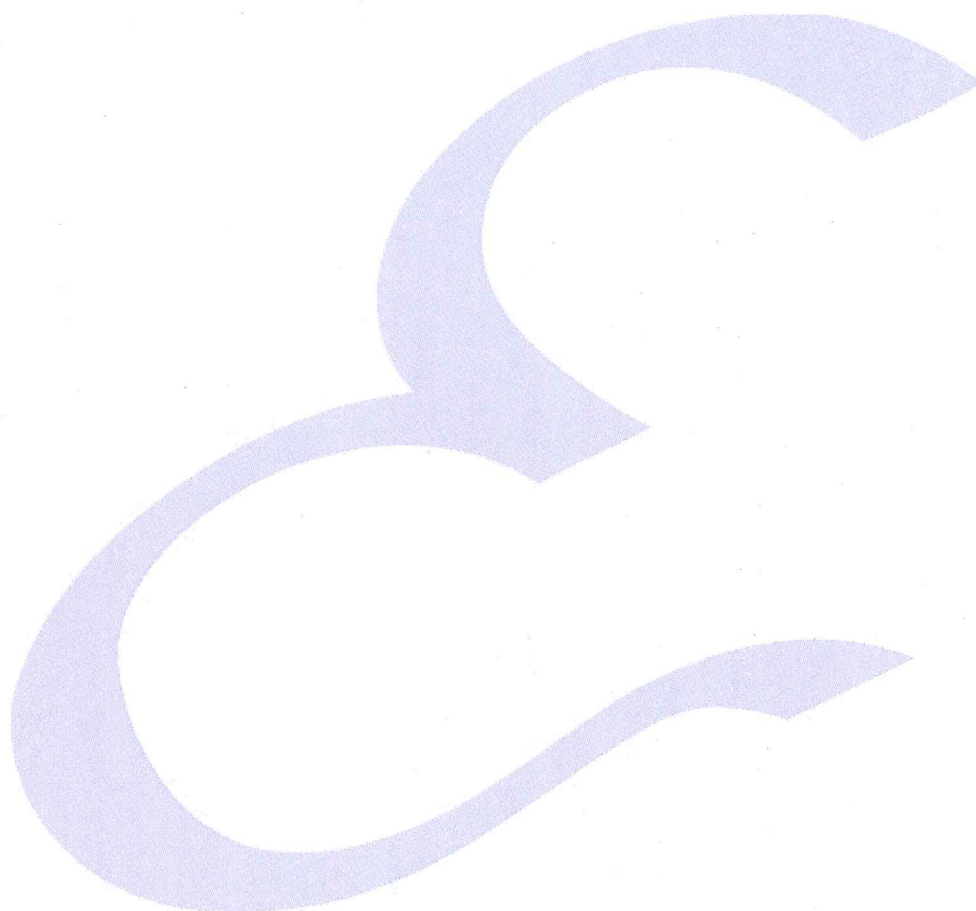
Indikator: Läraren...			Värde	Goda exempel: Läraren...
4. Återkoppling och reflektion över lärandet	13	... använder sig av formativ bedömning under lektionen		... följer upp hur eleverna arbetar med olika uppgifter och ger eleverna konstruktiv och uppgiftsorienterad feedback ... använder arbetsmetoder där elevernas arbeten processas (redovisas och bearbetas) ... ger eleverna återkoppling om <i>vad</i> de behöver utveckla och <i>hur</i> de kan gå tillväga för att uppfylla kunskapskraven
	14	... ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande i förhållande till kunskapskraven		... samtalar med eleverna, eller låter eleverna samtala, om lärandet i undervisningen ... samtalar med eleverna, eller låter eleverna samtala, om arbetsprocesserna ... låter eleverna skriftligt utvärdera lektionens innehåll och form ... låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande
Sammanfattande bedömning: (Skala 1-4)				
Kommentar:				

Ämnesspecifika kvaliteter

Indikator: Läraren ...		Värde	Goda exempel: Läraren ser till att eleverna får...
5. Ämnesspecifika förmågor			
Geografi	... ger eleverna förutsättningar att analysera hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen		... resonera om jordytans förändringar, natur- och kulturlandskap, naturresurser och befolkningsfördelning, och efterhand i resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimatförändringar och geografiska mönster av handel och kommunikation. ... använda geografiska begrepp allt mer funktionellt.
	... ger eleverna förutsättningar att utforska och analysera samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen		... resonera om jordytans förändringar, natur- och kulturlandskap, naturresurser och befolkningsfördelning, och efterhand i resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimatförändringar och geografiska mönster av handel och kommunikation. ... använda geografiska begrepp allt mer funktionellt.
	... ger eleverna förutsättningar att göra geografiska analyser av omvärlden och värdera resultaten med hjälp av kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker		... i fältstudier och andra undersökningar använda olika geografiska källor, metoder, tekniker och verktyg på ett funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av källor. ... öva sig på att säkrare ange lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt, först i Europa och efterhand även i andra världsdelar.
	... ger eleverna förutsättningar att värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling		... öva sig på att komma fram till välgrundade förslag på lösningar, först i frågor om miljöetiska val i vardagen och ojämlika levnadsvillkor i världen och successivt i olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor.

<i>Historia</i>	... ger eleverna förutsättningar att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer	... visa ökat djup i sina resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar under olika tidsperioder. ... undersöka och beskriva allt mer komplexa samband mellan olika tidsperioder. ... öva sig på att uttrycka allt mer välgrundade hänvisningar till det förflutna, först i resonemang om samtiden och efter hand även i resonemang om framtiden.
	... ger eleverna förutsättningar att kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap	... öva sig på att dra allt mer välgrundade slutsatser om levnadsvillkor utifrån historiskt källmaterial. ... öva på att få ett allt större djup i sin kritiska granskning av källor
	... ger eleverna förutsättningar att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv	... öva på att få ökat djup i sina resonemang, först om likheter och skillnader mellan olika historiska framställningar och efter hand om hur historia har använts och kan användas för olika syften
	... ger eleverna förutsättningar att använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används	... öva sig på att klara av en funktionell användning av historiska begrepp i flera olika sammanhang
<i>Religionskunskap</i>	... ger eleverna förutsättningar att analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa	... öva sig på djupare resonemang om likheter och skillnader, först mellan några religioner och efterhand även inom dem. ... visa på samband mellan världsreligionernas centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar.
	... ger eleverna förutsättningar att analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället	... jämföra kristendomens betydelse i Sverige förr och nu och ... undersöka den ömsesidiga påverkan mellan religion och samhälle och beskriver allt mer komplexa samband.
	... ger eleverna förutsättningar att reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet	... öva sig på olika sätt att föra resonemang om hur livsfrågor skildras och vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för olika människor och deras identitet.
	... ger eleverna förutsättningar att resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller	... visa ökat djup i sina resonemang om moraliska frågor och värderingar ... använda etiska begrepp, och successivt även etiska modeller, i sina resonemang.
	... ger eleverna förutsättningar att söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet	... söka och använda olika källor på ett allt mer funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av information och källor.

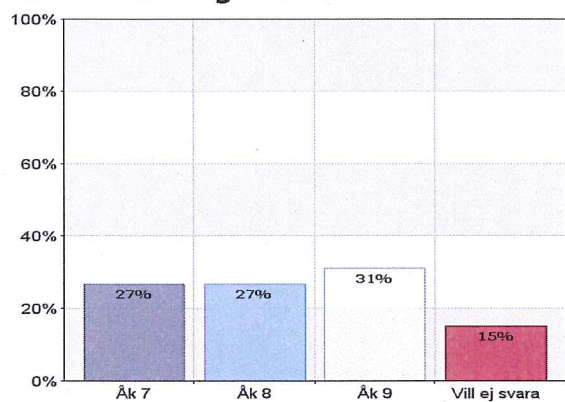
<i>Samhällskunskap</i>		... ger eleverna förutsättningar att analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller		... analysera och beskriver allt mer komplexa samband inom, och efterhand även mellan, olika samhällsstrukturer. ... använda begrepp och successivt även modeller i sina beskrivningar.
		... ger eleverna förutsättningar att reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar		... visa ett ökat djup i sina resonemang om hur individer och samhällen påverkar och påverkas av varandra.
		... ger eleverna förutsättningar att analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv		... visa ett allt större djup i sina undersökningar och resonemang om samhällsfrågor, först utifrån något perspektiv och successivt utifrån flera olika perspektiv. ... värdera och uttrycker ståndpunkter med allt mer välgrundade resonemang och argument
		... ger eleverna förutsättningar att uttrycka och värdera olika ståndpunkter och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv		... visa ett allt större djup i sina undersökningar och resonemang om samhällsfrågor, först utifrån något perspektiv och successivt utifrån flera olika perspektiv. ... värdera och uttrycker ståndpunkter med allt mer välgrundade resonemang och argument
		... ger eleverna förutsättningar att reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser		... göra vidare utblickar över olika delar av världen. ... visa ett ökat djup i sina resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter och gemensamt beslutsfattande.
		... ger eleverna förutsättningar att söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet		... söka och använda olika källor på ett allt mer funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av information och källor.
Sammanfattande bedömning: (Skala 1-4)				
Kommentar:				

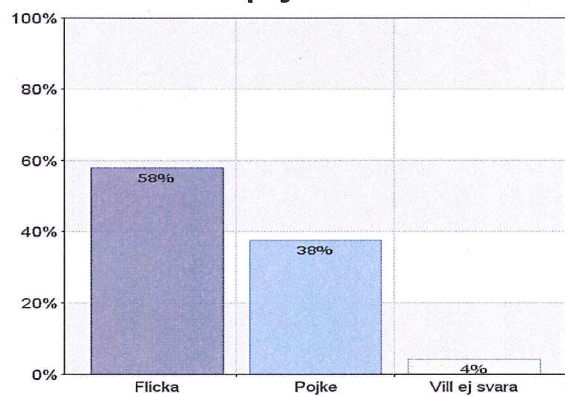
Resultatsammanställning
elevenkät
Renforsskolan årskurs 7-9

	Svarsfrekvens
Total	100% (138/138)

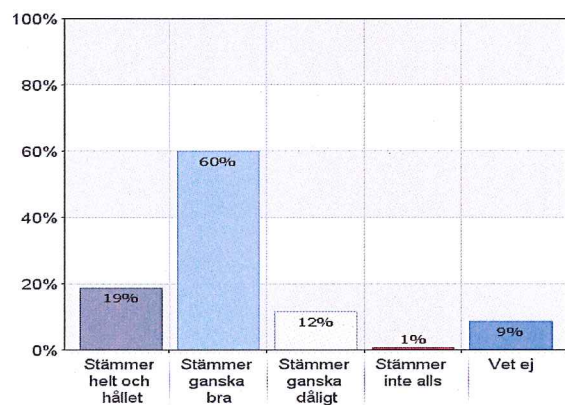
Vilken årskurs går du i?

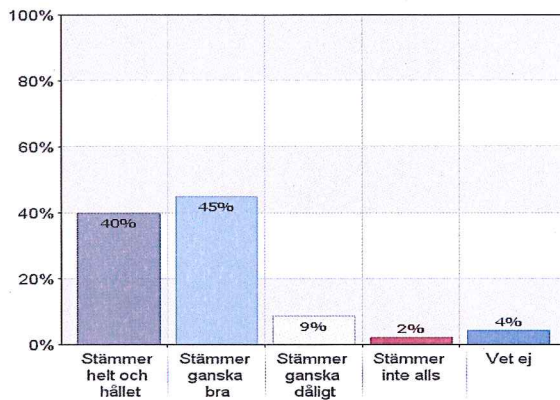
Är du flicka eller pojke?

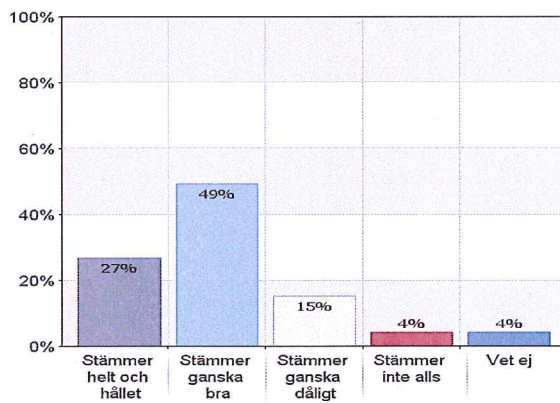
Min/a SO-lärare...

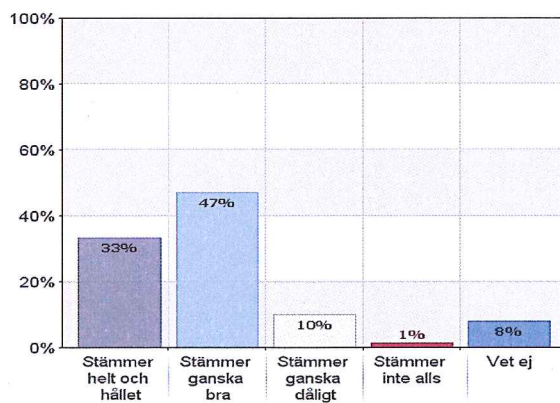
... uppmuntrar oss elever att svara på frågor även om vi inte är säkra på att svaret är rätt

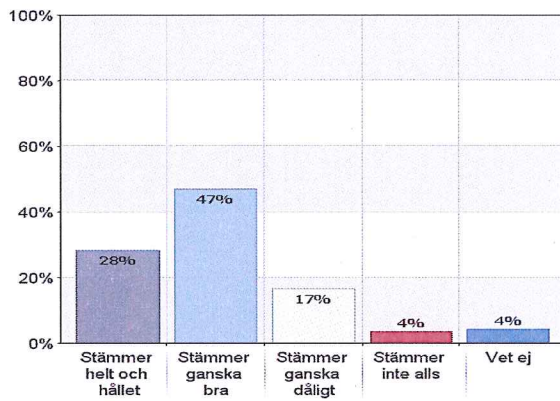
... är tydlig med att han/hon tror på att jag kan lära mig

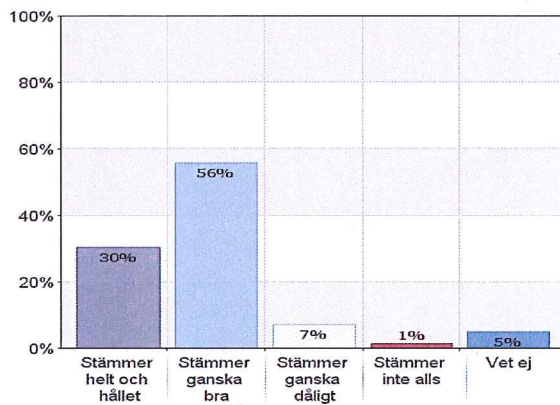
... ser till att det är studiero på lektionerna

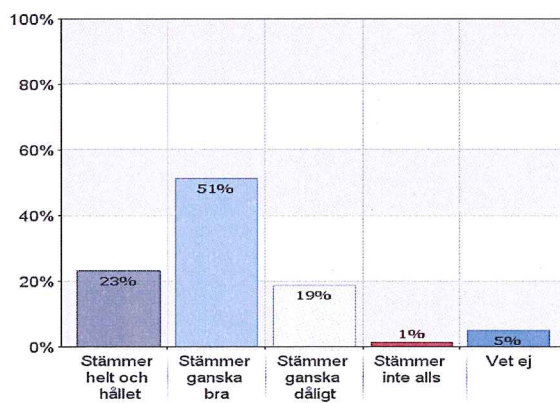
... bryr sig om hur det går för mig

... förklarar på ett tydligt sätt varför vi ska göra en viss uppgift

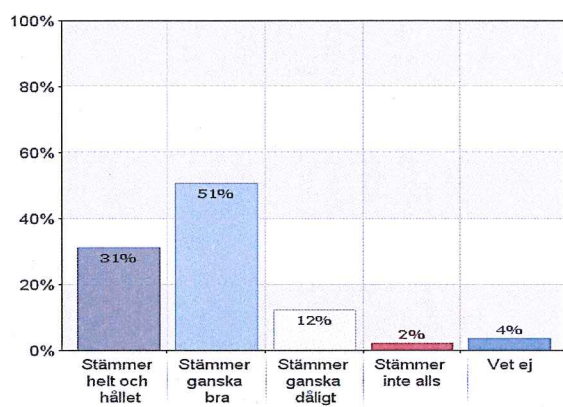

... lär mig nya begrepp (ord) som hör ihop med SO-ämnet vi läser

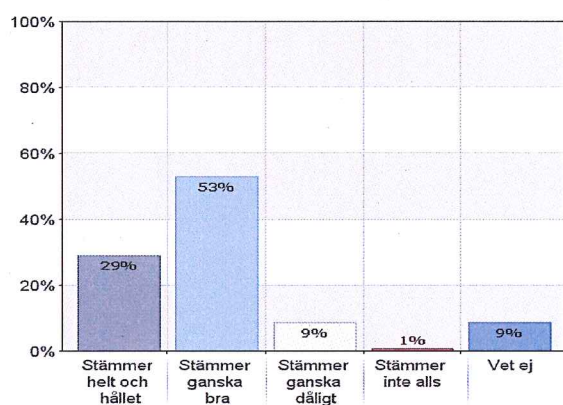

... uppmuntrar oss elever att säga vad vi tycker

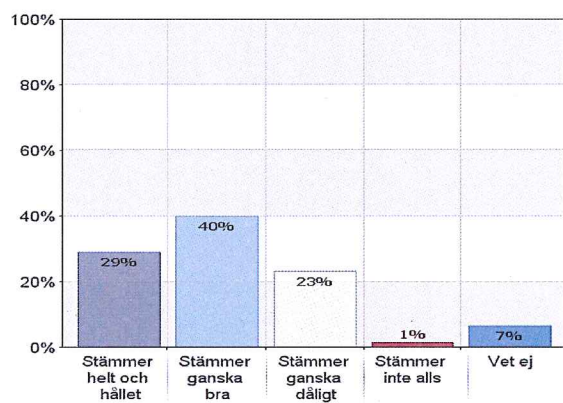
Min/a SO-lärare...

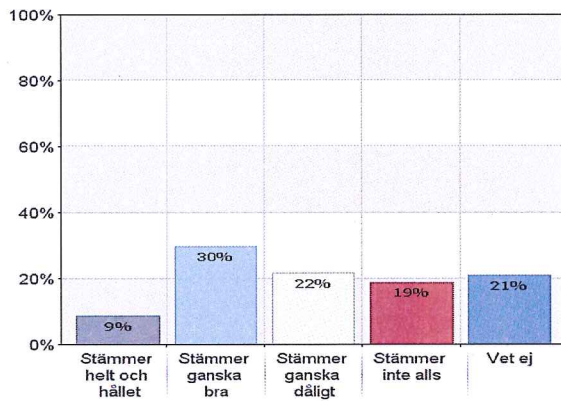
... ger tydliga instruktioner till hur jag ska genomföra min uppgift

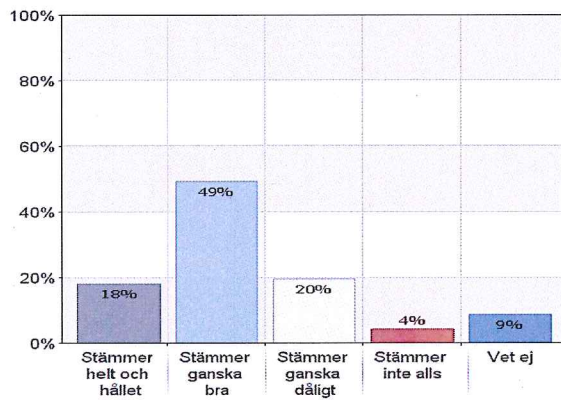
... hjälper mig att på egen hand klara av de utmaningar jag har i skolarbetet

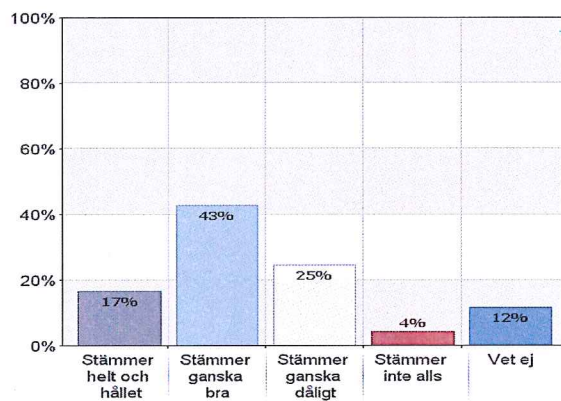
... påminner oss regelbundet om vilka målen med SO-undervisningen är

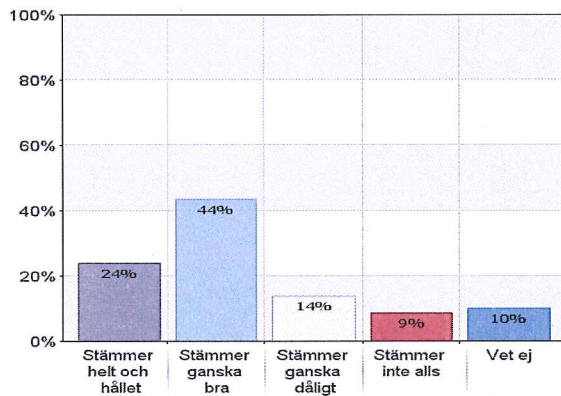
... lär mig hur jag kan ha nytta av internet i mina SO-studier

... försäkrar sig om att jag förstått vad det är jag ska göra med uppgiften

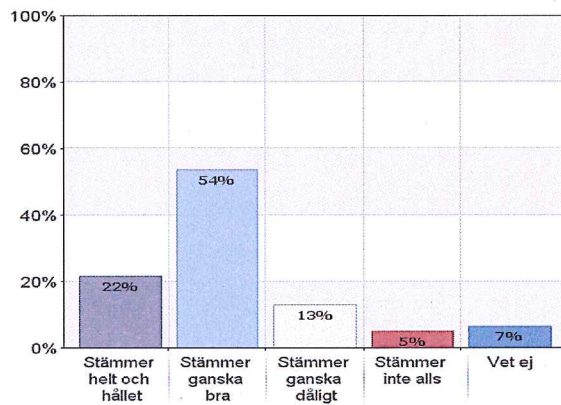

... berättar för hela klassen om goda exempel på lösningar som vi elever kommer på

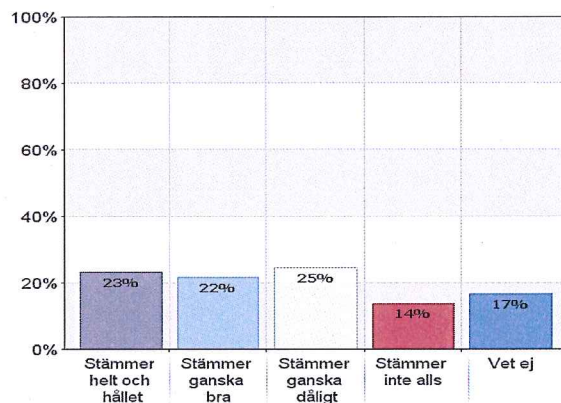

... talar om för mig på vilket sätt jag behöver utveckla mig för att nå målen

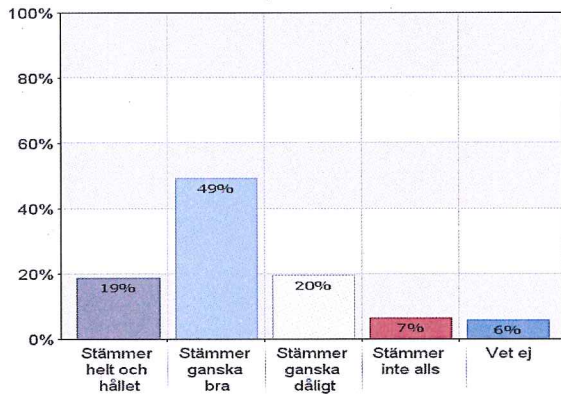
På SO-lektionerna...

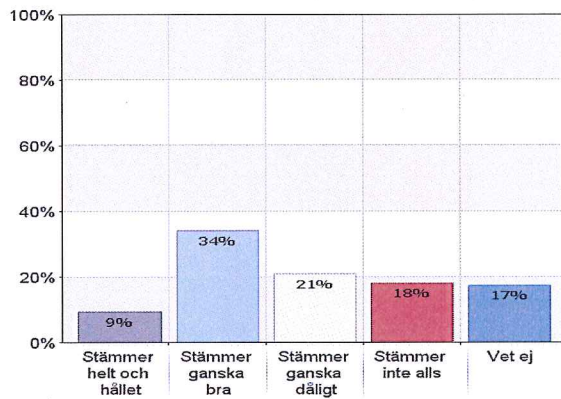
... får jag själv välja hur jag vill lösa min uppgift

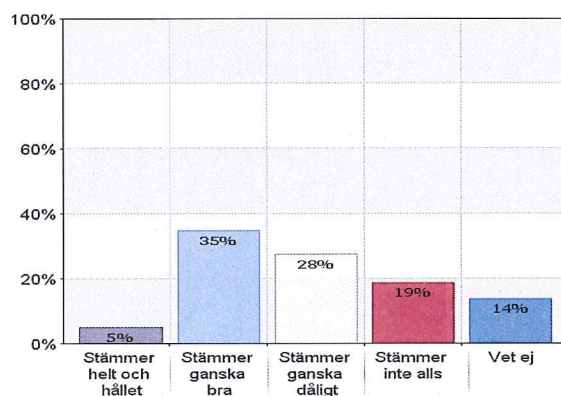
... finns det olika hjälpmedel jag kan använda mig av om jag behöver (t ex talböcker, hörselkåpor eller IT-baserade hjälpmedel)

... har jag studiero

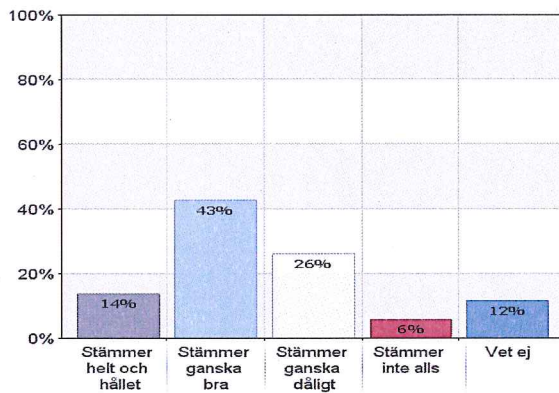

... knyter undervisningen an till mina erfarenheter och intressen

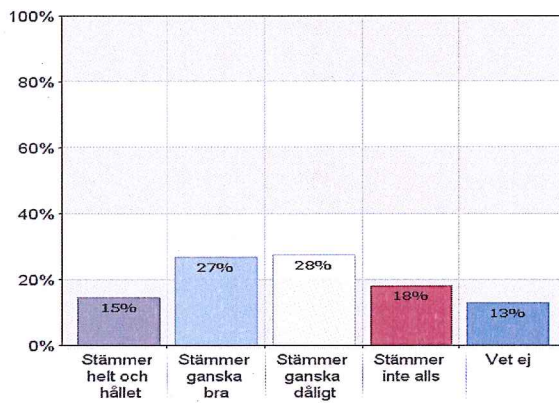

... är vi elever med och påverkar vad vi ska arbeta med på lektionen

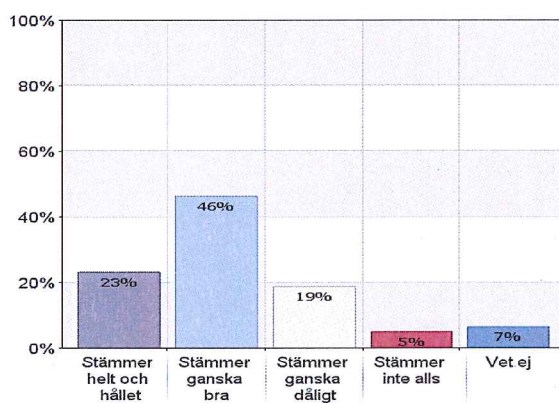
Min/a SO-lärare...

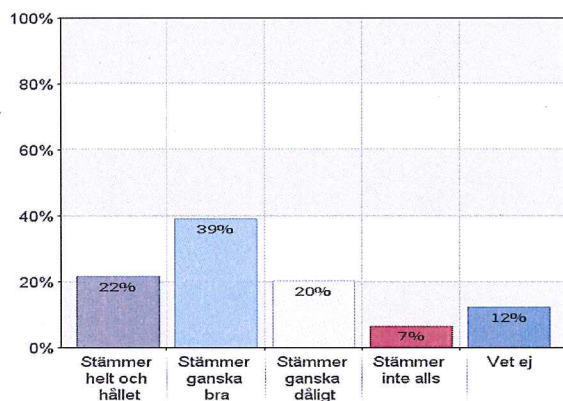
... vet vad jag kan om SO och ger mig uppgifter som är lagom svåra

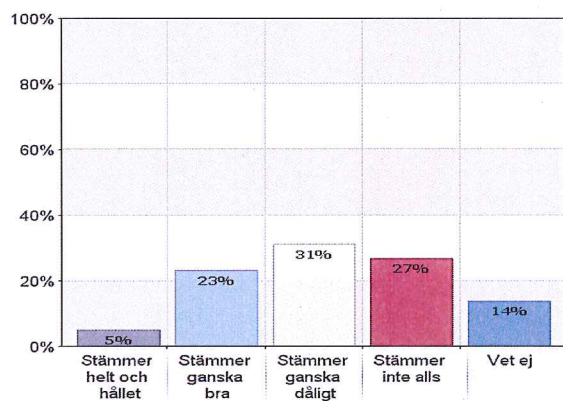
... är bra på att göra skolarbetet roligt

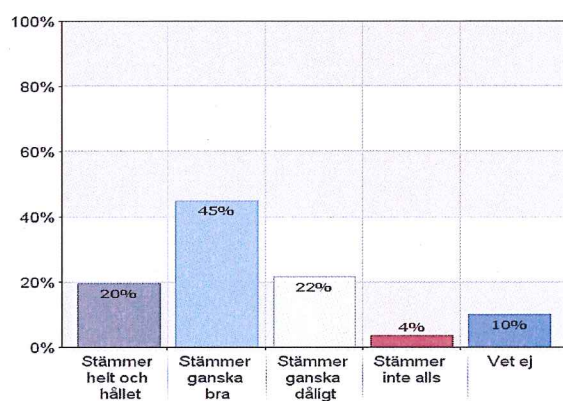
... hjälper mig i skolarbetet så mycket som jag behöver

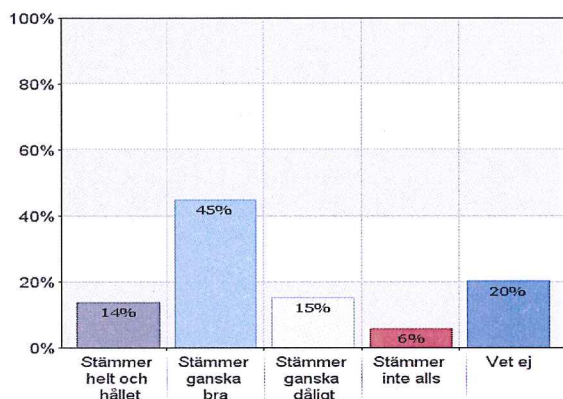
... får mig att klara av saker jag inte trodde jag kunde

... ger mig för enkla arbetsuppgifter

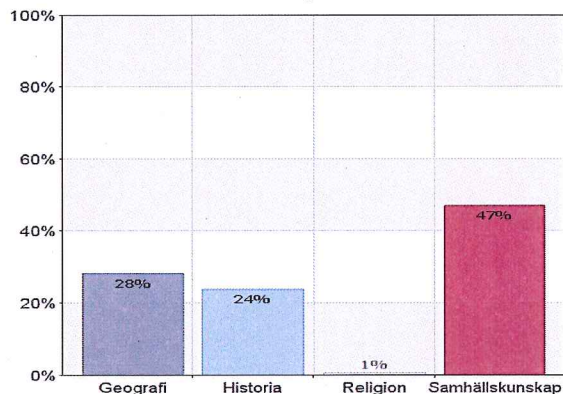

... visar mig tydligt vad jag gjort som är bra och vad som kan bli bättre

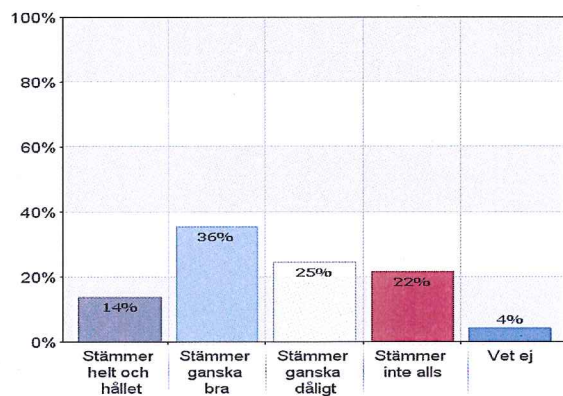
... lär oss elever att ge feedback till andra på ett bra sätt (till exempel när vi har grupparbeten)

Vilket ämne hade du på din senaste SO-lektion?

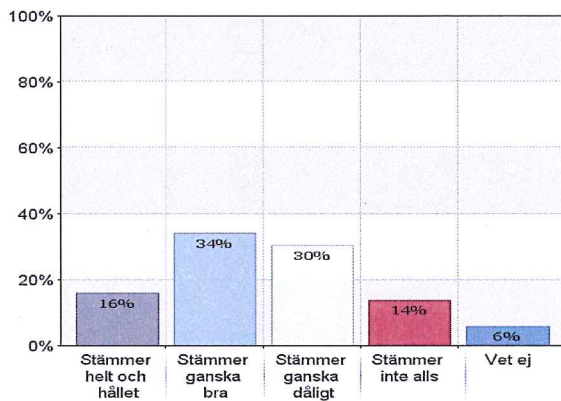

Hur väl tycker du att följande påståenden stämmer om undervisningen på din senaste SO-lektion??

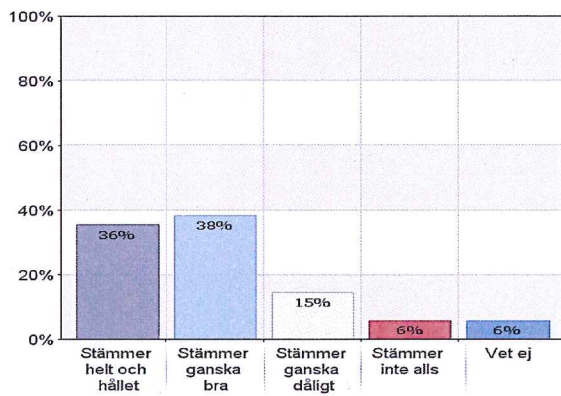
Undervisningen i SO-ämnet är...

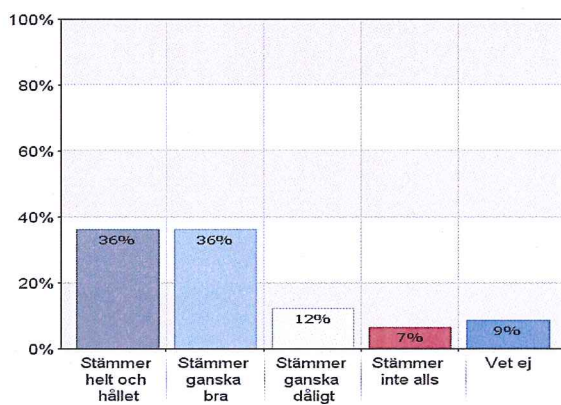
... roligt

... intressant

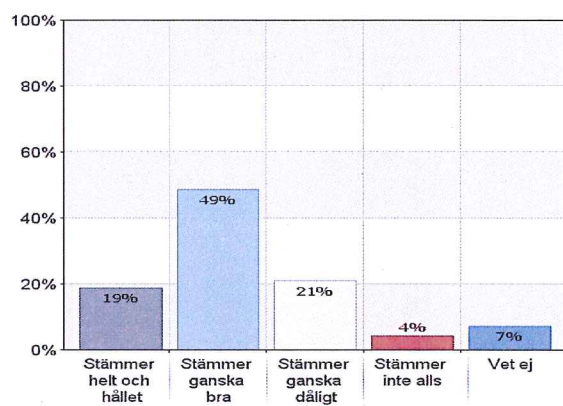

... viktigt

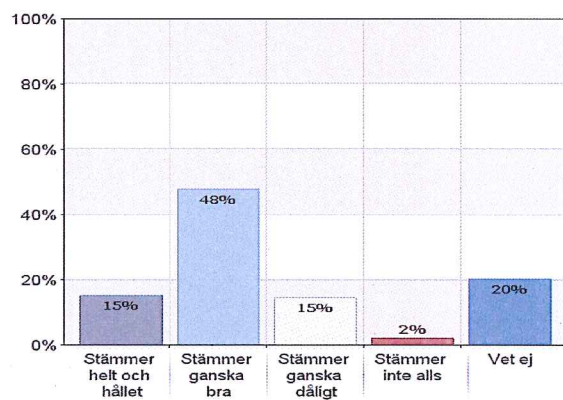

... användbart

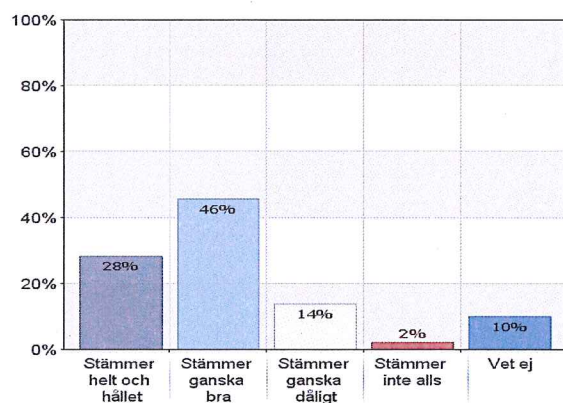
Undervisningen i SO-ämnet jag hade senast ...

... är lätt att följa med i

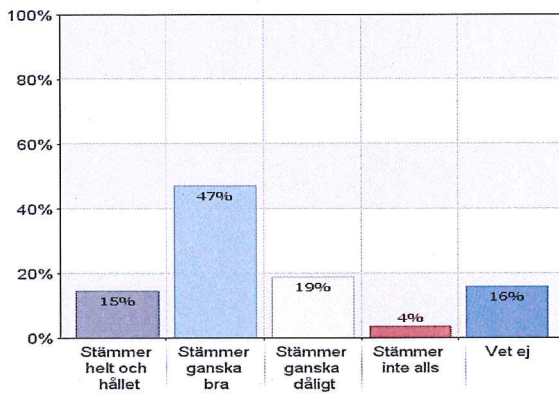

... kan ibland också handla om något av de andra SO-ämnena

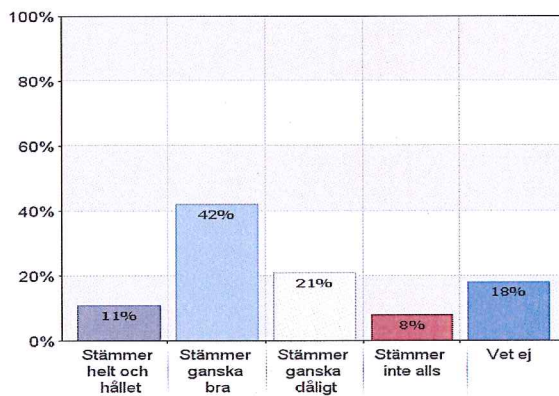

... hjälper mig att förstå hur samhället fungerar

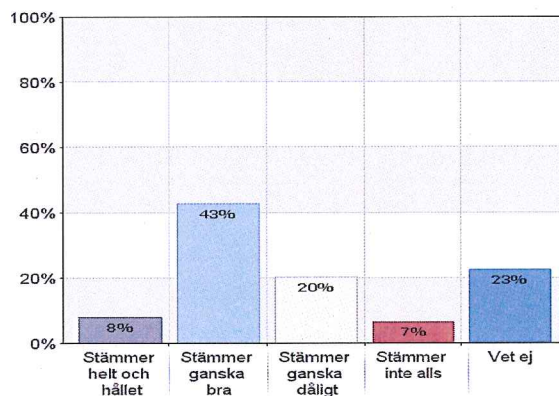
Min SO-lärare...

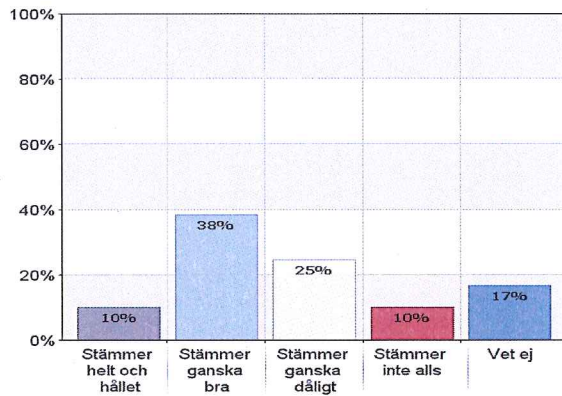
... skapar en undervisningsmiljö där det känns bra att diskutera och argumentera om olika frågor

... lär mig att fundera över om det jag läser eller hör alltid är sant

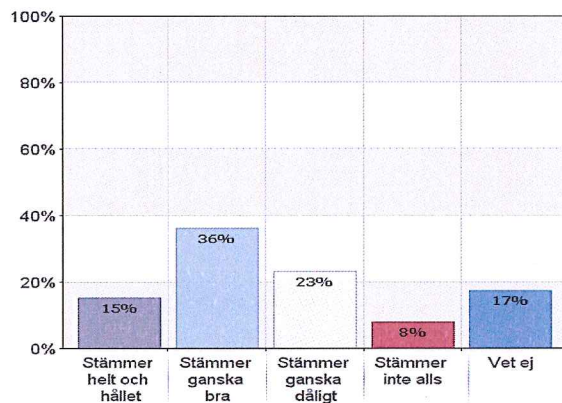

... utmanar mig att tänka kring sådant som jag tar för givet (t ex demokrati och yttrandefrihet)

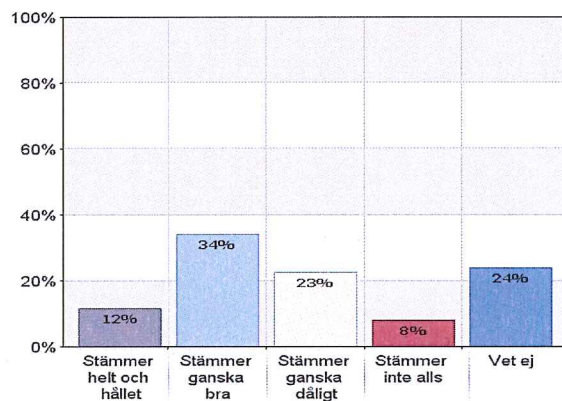

... frågar oss elever vad som varit bra och dåligt med undervisningen när vi är klara med ett arbetsområde

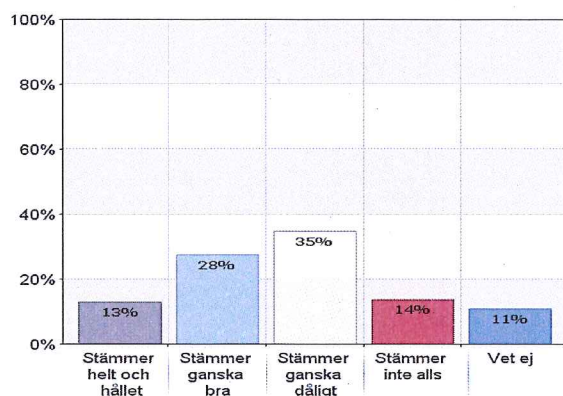
På lektionerna i det SO-ämne vi hade senast ...

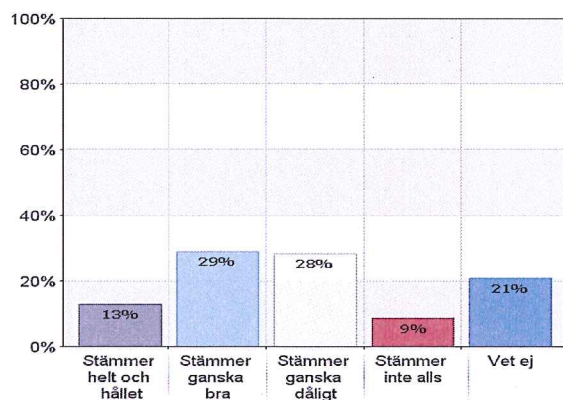
... får vi diskutera och debattera olika frågor

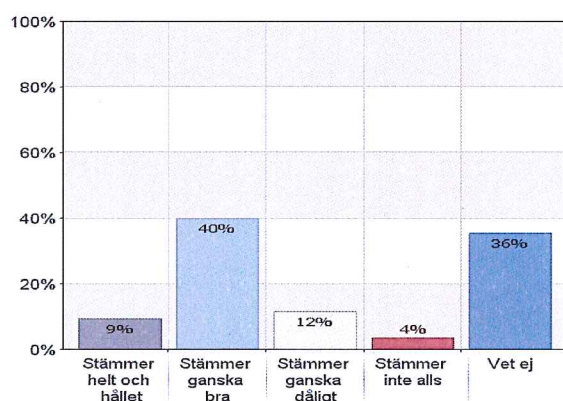
... får jag lära mig att argumentera för min sak

... lär jag mig att söka efter information på flera olika sätt (t ex via internet, på biblioteket mm)

... får jag öva på att sätta mig in i hur andra tänker

Jag har nytta av mina kunskaper i SO-ämnet som vi läste senast när jag läser andra ämnen